

как из общего развития языковой системы, так и из внутренних закономерностей этого класса слов. Показано, что эквиваленты слова целесообразно рассматривать как давнее автономное образование в системе украинского языка.

Ключевые слова: эквиваленты слова, наречие, модель, лексикализация, адвербиализация.

Melnyk K. O. Adverbial equivalents of a word in the periods of X–XIII cc. and XIV–XVII cc.: comparative analysis of the basic and multicomponent models.

Summary

The article focuses on the comparative analysis of equivalents of a word in the periods of X–XIII cc. and XIV–XVII cc. The formal structure of adverbial equivalents of a word was described and main peculiarities of their functions was highlighted.

Equivalents of a word are stable units that have their own meaning and specific function and belong to a transpositional language level. They are a vivid example how syntactic function of a unit influences on its morphological features.

Equivalents of a word usually consist of a preposition and a case form of a noun, adjective, pronoun, numeral or adverb. They are a transitive branch between free prepositional units and lexicalized adverbs.

Almost all historical and modern Ukrainian grammar studies state that prepositional units are a reserve for new adverbs. Still, there is no explanation for the mechanism of adverbialization and detailed description of this process in action as well as there is no answer at which step a prepositional unit can be called an adverb. Thus, investigation of equivalents of a word in diachronic is essential for understanding history of adverbs and transpositional mechanisms that play an important role in adverbs' development.

It was found out that definite units are used for a long time despite all the language changes. The further investigation of these units will give a rich material for deeper understanding specifics of adverbs' forming, transpositional processes and language periphery where the new lingual phenomenon appear.

Key words: equivalents of a word, adverb, model, lexicalization, adverbialization.

УДК 811.161.2'373:821.161.2-1.09

Метелюк І. В.,
аспірант кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука
Рівненського державного гуманітарного університету
E-mail: zin4uk1984@mail.ru

ЛЕКСИКОГРАФІЧНЕ ПРЕДСТАВЛЕННЯ АВТОРСЬКИХ НОВОТВОРІВ ІЗ СЕМАМИ «ЕМОЦІЯ», «ПОЧУТТЯ» В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХХ – ХХІ СТОРІЧ

Стаття присвячена аналізу складних випадків лексикографування авторських лексичних новотворів – назв емоцій та почуттів, засвідчених у словнику української поезії ХХ – ХХІ сторіч. Проаналізовано семантичні особливості індивідуально-авторських найменувань, що належать до різних частиномовних класів. Доведено актуальність створення «Словника індивідуально-авторських найменувань із семами «емоція», «почуття» в українській поезії ХХ – ХХІ сторіч» із залученням до його реєстру аналізованих оказіональних одиниць.

Ключові слова: авторська неологія, авторський лексичний новотвір, емоція, неолексема, почуття, тематична група, українська поезія ХХ–ХХІ ст.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасні антропологічно орієнтовані тенденції дослідження мовних явищ, в основі яких лежать взаємостосунки мови й мовця, на перший план висувають людину, що сприймає й осмислює світ, формує і структурує своє повідомлення про нього. В. фон Гумбольдт уважав, що мова як продукт активної діяльності людини наскрізь пронизана почуттями і є не просто засобом спілкування, взаєморозуміння, а справжнім світом, що поєднує зовнішню дійсність із внутрішніми інтенціями, внутрішнім світом людини [7].

Аналіз останніх досліджень. Проблемам лексикографічної інтерпретації української експресивної лексики присвячено праці Н. І. Бойко [2], [3], Н. В. Гуйванюк [6, с. 88–95], Л. П. Жаркової [9, с. 76–80] та ін. Українські дослідники неодноразово наголошували на актуальності створення ідеографічних словників [12], у яких віддзеркалено особливості національної мовної

картини світу. Не менш актуальним завданням українського словництва є й укладання реєстрів авторської емоційно-експресивної лексики, зокрема індивідуально-авторських назв емоцій та почуттів.

Метою пропонованої статті є аналіз основних труднощів лексикографування новотворів у процесі укладання «Словника індивідуально-авторських найменувань із семами «емоція», «почуття» в українській поезії ХХ – ХХІ сторіч». Лексикографічний опис специфічного матеріалу уможливить об'єктивізацію результатів неологічних студій авторської лексики, стане базою для подальших досліджень у царині неології.

Джерельною базою дослідження слугували реєстри «Короткого словника авторських неологізмів в українській поезії ХХ століття» [4, с. 94–492], словників авторських лексичних новотворів сучасних українських поетів [1, с. 52–132; 5, с. 60–135; 11, с. 181–264; 14, с. 65–179; 17, с. 158–477 та ін.].

Виклад основного матеріалу дослідження. Словникова стаття «Словника індивідуально-авторських найменувань із семами «емоція», «почуття» в українській поезії ХХ – ХХІ сторіч» укладена відповідно до лексикографічних параметрів опису новотворів у сучасних словниках авторської неологічної лексики. Усього описано близько 1300 лексичних інновацій. Усі слова зафіксовано зі збереженням мови і графічного оформлення першоджерела. Описувані одиниці наводяться у традиційних початкових формах, властивих відповідним частинам мови. Після кожного авторського лексичного новотвору (далі – АЛН) вказано його граматичну характеристику, напр.: **радісно-ясний**, прикм., *І осміхається вона, / дитина радісно-ясна*(ДХ:225 # 1929–1930). У деяких словникових статтях наявні ремарки, які уточнюють розуміння поетичного тексту загалом і новотвору зокрема. Додаткова інформація подана в квадратних дужках із вказівкою на укладача, напр.: **печаль-зажура**, ім., ж. р., *Коли воно [сонце. – І. М.] на злот-струні / Нам розганя печаль-зажуру*(АГр:16 # 11.01.1998). Після контексту в круглих дужках подано вказівку на першоджерело, у якому вжито АЛН. Із їхньою допомогою відомий автор і видання, з якого подано ілюстративний матеріал до АЛН; через двокрапку вказано сторінку. У словниковій статті зафіксовано дату появи новотвору, подану після знака #.

У процесі формування реєстру авторських назв емоцій та почуттів виникали певні труднощі, зумовлені, по-перше, природою АЛН, які зазвичай ужиті лише в лексиконі конкретного автора з певною стилістичною метою, а по-друге, специфікою опису та систематизації цих позасистемних мовленнєвих одиниць.

Одними із найсуперечливіших виявилися питання щодо фіксації в реєстрі «Словника...» номінацій зі стрижневим значенням лексеми *душа*-. Зауважимо, що концепт *душа* є об'єктом вивчення не лише релігієзнавства (богослів'я), етнографії, філософії, біоенергетики, фізики, медицини, психології, а й лінгвістики, що безпосередньо стосується нашого дослідження.

До реєстру «Словника...» внесено 38 одиниць, які містять у своєму структурному складі компонент *душа*-. Найчисельнішу групу формують субстантивні юкстапозити, які дають змогу точніше схарактеризувати зазначений денотат: *душа-віконце* (І. Яковлева), *душа-вовчиця* (І. Вальчук), *душа-повія* (А. Криловець), *душа-сирота* (О. Богачук), *душа-скатертина* (І. Павлюк) та ін. У наведених найменуваннях утілені яскраві образи-порівняння, які всебічно відтворюють емоційно-чуттєві стани ліричних героїв, подеколи персоніфікують денотат. В. І. Кононенко влучно зазначив: «Людські якості й суспільні явища, природу й конкретні предмети – все можна схарактеризувати словами. За один із таких «оцінювачів» служить прикладка. Схожа вона на порівняння, бо за допомогою слів, оформлених у вигляді прикладки, можна зіставляти одні явища з іншими, встановлювати подібність» [13, с. 55].

У досліджуваному корпусі новотворів зафіксовано лише два складені найменування денотата *душа* з флорокомпонентами, які надають відтінків значення самотності та увиразнюють відчуття незахищеності:

Душа-дичка, ім., ж. р., ...*душу-дичку хтось дочасно трусить* (СУ:21 # 1992);

Душа-лілея, ім., ж. р., *Як не зможуть пригнути, то підступно таки / обдурять / Й чоботиськом розмажуть об асфальт / твою душу-лілею*(ПВ2:105 # ~2000-і).

М. В. Скаб зазначає, що впродовж століть найстійкішими і найскладнішим у текстах художньої літератури виявилися два значення слова *душа* – релігійне та психологічне, що спричинено його абстрактністю, синкретичністю й багатоаспектністю [15, с. 8].

За християнським ученням, людина складається з тіла, душі і духу, проте згідно з уявленням про душу українського народу – з тіла і безсмертної душі. Таке бачення, очевидно, зумовило появу в поетичному словникові ХХІ ст. АЛН *душа-тіло*, ім., *А вона – / Та любов – / Ще пече ж вона / Душу-тіло*(ІП12:93 # 13.02.2006).

Величністю та святістю позначений новотвір *душа-храм* (Г. Царик), до складу якого входить назва релігійної споруди. У цьому АЛН зреалізовані семи «внутрішній психічний світ людини, з її настроями, переживаннями, почуттями» та «молитовне місце»: *душа-храм*, ім., ж. р., *О, скільки Кайнів між нами / У світі грішному живе / І топче ніжні душі-храми...* (ГЦ1:168 # 1998).

В узуальному словотворі суфікс *-ен(я)* переважно служить для утворення демінутивів на позначення недорослих істот (*кошеня, каченя*). Негативна конотація в інновації *душеня* (Г. Чубай) (у російській мові наявний відповідник *душёнка*) не експлікована в семантичній структурі новотвору, однак набуває негативної оцінки в контекстуальному оточенні, що актуалізується за допомогою означення *підлий*: *душеня*, ім., с. р., *В двадцятий вік не просто жити, / Де неспокійна кожна мить, / Де можна атом поділити, / Але душі не поділить / На половину чи й на більше / Маленьких підлих душенят*(ГЧ:123).

Стилістичного відтінку неповноти вияву ознаки надає інновації *півдуша* (В. Стус) афіксоїд *пів-*, а також аналогічні за структурою АЛН у межах того самого контексту: *півдуша*, ім., ж. р., *Земна півкуля брижилась од жару, / і півдуші ті спогади приспали, / і півсебе услід за сном пішло* (Стус5:42 # 1968); *О царство півсерць, півнадій, півпричалів, / півзамірів царство, півзмаг і півдуш!* (Стус2:98 # 1972–1980).

Менш чисельною є група авторських ад'єктивів із семами «емоція», «почуття». Проаналізуємо семантику декількох із них. АЛН *глибокодушевний* О. Пухонської утворений від прикметника *душевний*, що характеризується такою семантикою: 1. «зв'язаний з внутрішнім психічним світом людини, її настроями, переживаннями та почуттями. // який викликає приємні почуття, приємно вражає. 2. щирий, відвертий, сердечний» [16, т. 2, с. 477]. Компонент *глибоко-* інтенсифікує значення аналізованого вище складника АЛН: *глибокодушевний*, прикм., *Вартий ти? / а чи вартий / Ран глибокодушевних / Яких не собі просив?..*(ОП2:34 #~2009).

У цієї ж авторки зафіксований новотвір *крилатодушевний*. До основного значення *душевний* додано компонент *крилато-*, що має відтінок «вільний, розкутий».

Оскільки О. Пухонська – учениця та дослідниця творчості Ігоря Павлука, одного з найактивніших поетів-словотворців, для мовтостилію якого теж характерні словесні експерименти з компонентом *душа-*, маємо підстави говорити про творче наслідування, пор.: *різано-душевний*, прикм., *Лиш синій бинт падучої зорі / Прикріє рану різано-душевному...* (ІП8:249 # 27.04.2004).

Із відтінком ширості, щедрості вжито новотвір *уседушевний* (Н. Диб'як), який є антонімом до *бездушний*, що тлумачиться так: 1. «який нічого не відчуває, не відчуває (про неживу природу, речі в протиставленні їх живим істотам). 2. позбавлений гуманних почуттів, безсердечний, жорстокий. 3. байдужий, холодний» [16, т. 2, с. 127]: *уседушевний*, прикм., *Благословиться поетки незвичний каприз / Сонячним дотиком уседушевного свята!* (НДЗ:40).

Новотвір *темнодушний* (А. Грицай) характеризує людину з темною, обмеженою, неширою душею: *темнодушний*, прикм., *Невже ми й досі ще німі, / Мов ті раби, що темнодушні...* (АГр:55 # 10.09.2003).

Негативна конотація експлікована в АЛН *душезапроданець* (В. Сосюра), *душепродажний* (О. Богачук), уживаних для характеристики осіб, які продають свою честь, гідність за матеріальні вигоди; *куцодушний* (В. Кучерук) – для характеристики особи з обмеженими морально-етичними якостями.

Окремо слід сказати про правомірність залучення до «Словника...» АЛН із компонентом *серце*- (засвідчено близько 65 одиниць). Для української мови, як і для більшості мов світу, притаманний факт інтерпретації дуальної природи серця як одного з феноменів буття: *серце* – «орган людського організму» і *серце* – «душа, свідомість, емоції, психічні переживання, почуття» [10, с. 95]. Тому закономірною є поява в поетичному лексиконі ХХ ст. АЛН *серце-душа*, ім., *Зігрійся, друже, вином і чаєм, / Серцем-душею тебе стрічаєм* (Таран1: 168).

Отже, у первинному значенні *серце* – центральний орган системи кровообігу, у переносному значенні – місце зосередження почуттів, емоцій людини. Для християнської етики *серце* є «вмістилищем» любові. Так, у реєстрі «Словника...» переважають оцінно-характеризувальні прикметникові АЛН із компонентом *серце*- на позначення емоційно-чуттєвих станів особи із позитивною конотацією в семантиці:

М'якосердечний, прикм., *Співучі, м'якосердечні анти, / русі руси, / русява Слов'яніє – / Україно!..* (Бабій7:24);

Святосердний, прикм., *Хто, від недужого царя-сердеги, вклонявсь: нехай Цілитель святосердний дарує з порятунком образ.* [Цит. за: ПССП-01:237];

Теплосердний, прикм., *У Неділю Святу Великодню, / Коли дзвони ясні стали грати, / Ревно плаче за долю народню / Теплосердна Пречистая Мати.* (МитІЗ:27 # 08.08.1960).

Наведені АЛН характеризують добрих, чуйних, щирих, доброзичливих осіб.

Серце може бути й центром зосередження негативних почуттів, що зумовлюють лихі думки, вчинки, вбивство, перелюб, розпусту, крадіжку, фальшиві свідчення, богозневагу тощо. Тому меншу за кількістю групу формують ад'єктивні АЛН на позначення негативних ознак денотата:

Камінносердний, прикм., *І, знову ставши до двобою / З камінносердим хижаком, / Брати ідуть рука з рукою / Ворожий відбиває погром* (МРЗ:61 # 06.08.1942);

Порожньосердний, прикм., *Порожньосердийвибільшився світ, / мов простору запрагло німування...* (Стус3:174 # 1973–1979).

У трикомпонентному АЛН *зубовно-серце-душний* (Б. Чіп) поєднано значення стійких сполучень *крізь зуби, скреготати зубами*, які позначають небажання щось робити, та лексеми *душа*: **зубовно-серце-душний**, прикм., *Він проявляє доброту крізь скрегіт зубовно-серце-душний* (Б. Чіп: Київ-2010. – № 6:5).

Значні труднощі в процесі лексикографічного опису викликають АЛН, складної семантичної структури на зразок *заліляти* (О. Богачук), *скаменючитися* (М. Тимчак).

Ми погоджуємося з міркуваннями І. В. Чепуріної, яка вважає, що взаємодія семантичного поля емоцій та почуттів із іншими семантичними полями здійснюється через кореляції прямих і переносних значень [18, с. 5]. Таким способом однією неолексемою письменники нерідко позначають відразу два денотати, один із яких (емоція, почуття) передається диференційною семою як додатковий. Так, у новотворі *заліляти* (О. Богачук) поєднано семи «почуття ніжності» та «квітка лілія» (народнопоетичні назви – лілея, лелія) – символ жіночої краси, ніжності, дівочої чистоти, чарів, цноти [8, с. 338]: *заліляти*, дієсл., *Розплети свою чорну косу / І накрій мені очі нею... / Я у пісню її понесу / І цілунками залілею.* (ОБ:270). Контекст дає підстави тлумачити АЛН так: *заліляти* – заніжити, залюбити.

У АЛН *скаменючитися* (М. Тимчак) твердість каменю символізує жорстокосердість («Камінна душа», «Серце як камінь») [8, с. 271]: *скаменючитися*, дієсл., *Живу, як степ, витоптаний ордами. / Вже навіть серце / скіфською бабою скаменючилось.* (Тимчак:22 # ~1980-і). Отже, *скаменючитися* – стати (зробитися) жорстоким, черствим; очерствитися.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що для формування реєстру «Словника...» необхідним є попередній глибокий семантико-словотвірний аналіз авторських емотивів. Специфіка досліджуваного мовного матеріалу визначає в перспективі укладання «Тематичного словника...» із залученням до його реєстру відповідних оказіональних одиниць.

Перелік умовних скорочень назв використаних джерел

- АГр* – Грицай А. Бандура – душа моя : [збірник поезій різних років] / А. Грицай. – Рівне : Рівненська друкарня, 2008. – 100 с.
- Бабій7* – Бабій С. Україна під Сатаною : [політична поезія] / С. Бабій. – Рівне, 1997. – 58 с.
- ГЙ1* – Царик Г. М. Одкровення : [лірика] / Г. М. Царик. – Рівне : Волинські обереги, 2007. – 268 с.
- ГЧ* – Чубай Г. Говорити, мовчати і говорити знову : [вірші] / Г. Чубай. – К. : Молодь, 1990. – 144 с.
- ДХ* – Драй-Хмара М. П. Вибране / М. П. Драй-Хмара. – К. : Дніпро, 1989. – 542 с.
- ПТ8* – Павлюк І. З. Магма : [лірика і драматизовані поеми] / І. Павлюк. – Львів : Світ, 2005. – 280 с.
- ПТ12* – Павлюк І. З. Десята планета : [поеми, п'єси, вірші для дітей середнього та старшого шкільного віку] / І. Павлюк. – Луцьк, 2012 (рукопис).
- Мум1* – Огієнко І. Твори. Том перший : Філософські містерії : [містерії] / Митрополит Іларіон. — Вінніпег : Trident Press Ltd., 1957. – 336 с.
- МР3* – Рильський М. Т. Зібрання творів : у 20 т. / М. Т. Рильський. – К. : Наукова думка, 1983. – Т.3 – 354 с.
- НДЗ* – Диб'як Н. Зозулі мого саду : [збірка поезій] / Н. Диб'як. – Рівне : НУВГП, 2009. – 92 с.
- ОБ* – Богачук О. А час не жде... : [вибране] / О. Богачук. – Рівне : Волинські обереги, 2003. – 364 с.
- ОП2* – Пухонська О. Я. Вогонь : [поезії] / О. Пухонська. – Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2009. – 96 с.
- ПВ2* – Велесик П. Листя у слідах : [поезія] / П. Велесик. – Костопіль : Роса, 2006. – 116 с.
- ПССП-01* – Рудь О. М. Поетичне слововживання складних прикметників та дієприкметників : словник. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2001. – 270 с.
- Стус2* – Стус В. Твори у 4-х т., 6-ти кн. – Т. 3; книга 1: Палімпсести / В. Стус. – Львів : Просвіта, 1999. – 486 с.
- Стус3* – Стус В. Твори у 4-х т., 6-ти кн. – Т. 3; книга 2: Палімпсести / В. Стус. – Львів : Просвіта, 1999. – 495 с.
- Стус5* – Стус В. Час творчості / Dichtenzeit / В. Стус. – К. : Дніпро, 2005. – 701 с.
- СУ* – Українець С. Непорочність кола : Вірші та поема / С. Українець. – К. : Укр. письменник, 1992. – 79 с.
- Таран1* – Таран А. Жита і багнети / А. Таран. – К. : Дніпро, 1990. – 255 с.
- Тимчак* – Тимчак М. Співаниця : [поезії] / М. Тимчак. – К. : Рад. письменник, 1987. – 86 с.

Список використаної літератури

1. Адах Н. А. Словник авторських лексичних новотворів Василя Барки / Наталія Адах // Адах Н. А. Авторські лексичні новотвори Василя Барки (семантико-дериваційний та лексикографічний аспекти. – Рівне : Вид-во Олега Зеня, 2007. – С. 52–132.
2. Бойко Н. І. Українська експресивна лексика в словнику, мові та мовленні : навчальний посібник для студентів філологічних спеціальностей / Н. І. Бойко. – Ніжин : Редакційно-видавничий відділ НДПУ ім. М. Гоголя, 2002. – 217 с.
3. Бойко Н. І. Українська експресивна лексика: семантичний, лексикографічний і функціональний аспекти : [монографія] / Н. І. Бойко. – Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2005. – 552 с.
4. Вокальчук Г. М. Короткий словник авторських неологізмів в українській поезії ХХ століття / Г. М. Вокальчук // Г. М. Вокальчук. Авторський неологізм в українській поезії ХХ століття (лексикографічний аспект) : [монографія]. – Рівне : Перспектива, 2004. – С. 94–492.
5. Гаврилюк Н. В. Словник авторських лексичних новотворів київських неокласиків / Н. В. Гаврилюк // Гаврилюк Н. В. Київські неокласики: словотворчість. – Острого : Вид-во НаУ «Острозька академія», 2009. – С. 60–135.
6. Гуйванюк Н. В. Емоційно-оцінна лексика у словнику буковинських говірок / Ніна Гуйванюк // Мовознавчий вісник : збірник наук. праць. – Черкаси, 2011. – Вип. 12–13. – С. 88–95.
7. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / В. фон Гумбольдт. – М. : Прогресс, 2000. – 400 с.
8. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : [словник-довідник] / В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
9. Жаркова Л. П. Емоційно-оцінні назви осіб у системі художньо-зображальних засобів мови / Л. П. Жаркова // Мовознавство. – 1970. – № 2. – С. 76–80.
10. Іванів Р. О. Концепт «Серце» як компонент концептосфери «Людина» та його реалізація у германських і слов'янських мовах (на матеріалі англійської та української фразеології) / Р. О. Іванів // Наукові Записки. Серія «Філологічна»: Вип. 24. – Острого : Національний університет «Острозька академія», 2012. – С. 94–96.
11. Кирилюк О. В. Словник авторських лексичних новотворів Павла Тичини / Ольга Кирилюк // Мовотворчість Павла Тичини у дзеркалі третього тисячоліття : [збірник наукових праць; відп. ред. Г. М. Вокальчук]. – Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2011. – С. 181–264.
12. Клименко Н. Ф. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі : [монографія] / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк. – К. : ВД Дмитра Бураго, 2008. – 336 с.
13. Кононенко В. І. Сила слова / В. І. Кононенко. – К. : Рад. школа, 1976. – 116 с.
14. Максимчук В. В. Короткий словник авторських лексичних новотворів поетів Рівненщини / В. В. Максимчук // Проблеми й перспективи авторської лексикографії. «Регіональний» словник поетичних неолем (Рівненщина). – Острого : Вид-во НаУ «Острозька академія», 2008. – С. 65–179.
15. Скаб М. В. Концептуалізація сакральної сфери в українській мові / автореф. дис. ... доктора. філол. наук: 10.02.01 – українська мова / М. В. Скаб. – К., 2009. – 30 с.
16. Словник української мови : в 11 т. – К. : Наукова думка, 1970 – 1980.
17. Тимочко О. Б. Словник авторських лексичних новотворів поетів-дисидентів 60–70-х років ХХ століття (на матеріалі В. Стуса, І. Калинця, І. Світличного та Г. Чубая) / О. Б. Тимочко // Словотворчість

шістдесятників. Василь Стус. Ігор Калинець. Іван Світличний. Григорій Чубай : [збірник наукових праць ; відп. ред. Г. М. Вокальчук]. – Острого : Вид-во НаУ «Острозька академія», 2010. – С. 158–477.

18. Чепуріна І. В. Емотивні дієслова як база іменного словотвору (семантико-функціональний аспект) / автореф. дис... канд. філол. наук. : 10.02.02 – рос. мова / І. В. Чепуріна; Тавр. нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. – Сімферополь, 2003. – 20 с.

Метелюк І. В. Лексикографічне представлення авторських новообразованих с семами «емоція», «чуттєвість» в українській поезії ХХ – ХХІ століть.

Анотація

Стаття присвячена аналізу складних випадків лексикографування авторських лексических новообразованих – найменованих емоцій і чуттєвостей, удостоверених в словаре української поезії ХХ–ХХІ століть. Проаналізовані семантичні особливості індивідуально-авторських найменованих, стосуються до різних класів частин мови. Доказано актуальність створення «Словаря індивідуально-авторських найменованих с семами «емоція»«чуттєвість» в українській поезії ХХ–ХХІ століть» аналізованих окказіональних одиниць.

Ключові слова: авторська неологія, авторське лексическе новообразование, емоція, неологіма, чуттєвість, тематическа група, українська поезія ХХ – ХХІ ст.

Metelyuk I. V. Lexicographical presentation of author's lexical new formations with semes «emotion», «feeling» in Ukrainian poetry of the XX – XXI centuries.

Symmary

The urgent task of Ukrainian word formation is the compling of an ideographic dictionaries, including the formation of the register of the author's emotionally expressive vocabulary. The article analyzes complex cases of lexicography of author's lexical new-formation – the names of emotions and feelings, attested in the poetic dictionary of the XX – XXI centuries. The object of study is the individual author's names of semes of 'emotion' and 'feeling' in Ukrainian poetry of XX – XXI centuries. Purpose of the study – semantic and lexicographical description of the lexical new-formation, describing emotions and feelings. Lexicographical parameters of describing neologisms are characterised: quantitative, grammar, normative, chronological. Semantic features of author's names of emotions and feelings, that belong to different word classes, are analyzed. The urgency of creating of the «Dictionary of author's lexical new-formation with semes of «emotion», 'feeling' in Ukrainian poetry of the XX – XXI centuries» with involvement of analyzed occasional unitis, is proved. The research gives reason to believe that to form the register «Dictionary...» a previous deep semantic wordformation analysis of author's emotives are needed. Pecularity of studied linguistic material identifies potential creating of the «Thematic vocabulary...».

Key words: author's neography, author's lexical new-formation, emotion, newlexeme, feelings, thematic group, Ukrainian poetry of the XX – XXI centuries.

УДК 811.161.2:801.66

Мовчун Л. В.,
кандидат філологічних наук,
старший науковий співробітник
відділу лексикології та лексикографії
Інституту української мови НАНУ
E-mail: lmovchun@bigmir.net

**РИМОВЕ КЛІШЕ «КАЛИНА – УКРАЇНА» В ПОЕТИЧНІЙ МОВІ
(ГЕНЕЗА ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ)**

У статті проаналізовано текстову реалізацію римового кліше «калина – Україна» на матеріалі поетичного фольклору та мови поезії ХІХ – поч. ХХІ ст. Було встановлено, що, актуалізуючи фонові знання українців про калину як символ України, римопара функціонує як рима-образ, рима-стереотип, рима-ідеологема, рима-ідіологема.

Ключові слова: рима, римове кліше, образ, стереотип, ідеологема, ідіологема.

Починаючи від граматик Л. Зизанія, О. Павловського, О. Огоновського, В. Сімовича та ін., рима – традиційний лінгвістичний об'єкт. Наукові праці ХХ ст. були присвячені історії рими, її